

Слова кразнаўцы

Вячка Красулін, аспірант Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, распавядае пра рэканструкцыю абраду «Жаніцьба Цярэшкі», што была здзейснена студэнтамі кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ падчас рэалізацыі дыпломнага праекта:

— Усім, пэўна, добра вядомая абыходная традыцыя на Каляды. Але яна існавала не на ўсёй тэрыторыі сучаснай Беларусі. У многіх раёнах Віцебскай вобласці дагэтуль яшчэ бытуе абрад, дзе «Цярэшку жэняць». Сэнс гэтай каляднай містэрыі — здзейсніць жартоўнае вяселле, «перажаніць» усіх жыхароў вёскі. Асаблівая ўвага надавалася нежанатай моладзі. Спецыяльна для абраду выбіралі «матульку», самую харызматычную жанчыну ў вёсцы. Ну, а спеўны рэпертуар абраду надзвычай разнастайны. Так званыя «цярэшкі», жартоўныя прыпеўкі, у асноўным носяць апісальны характар: «Цярэшку жаніць, жаніць, / галоўка баліць, баліць. / Як жа дзядульку лавіць: / — А здайся дзядулька, здайся, / На другіх не заглядайся. / Другія з ума звядуць, / Шапачку й боцікі здзяруць».

Своеасаблівасцю і адметнасцю гэты абрад Падзвіння і зацікавіў маладых спецыялістаў з кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Пра стварэнне праграмы «Жаніцьба Цярэшкі па-глыбоцку» гурта «Этна-суполка» распавяла яго мастацкі кіраўнік, старшы выкладчык кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ Таццяна Пладунова: «Абрадавая гульня «Жаніцьба Цярэшкі» захавалася на Паазер'і. І мне давалося пабачыць яе ў жывым бытаванні ў вёсцы Бабынічы Полацкага раёна падчас фальклорнай экспедыцыі аддзела фальклору Нацыянальнага цэнтра мастацкай творчасці дзяцей і моладзі разам з маімі сябрамі, этнапедагогамі Аляксеем Галічам і Эвелінай Шчадрыной. Тады, у 2002 годзе, вясковая моладзь наладзіла гэту гульню пад наглядом і з непасрэдным удзелам носьбітаў. Затым матэрыял па «Цярэшку» і калядных ігрышчах быў запісаны ў вёсцы Мураўшчына».

А вось экспедыцыя студэнтаў у вёскі Івесь і Шо Глыбоцкага раёна ўзмацніла атрыманыя уражанні, калі жанчыны-спявачкі прадэманстравалі свае песні-цярэшкі і пракаменціравалі драматычнае дзеянне. Супастаўленне запісаных узораў Полаччыны і Глыбоччыны выявіла іх роднаскасць і амаль поўнае супадзенне як песенных напеваў, так і па апісанні драматургічнай і харэаграфічнай партытуры. У вёсцы Івесь Глыбоцкага раёна студэнтам пашанцавала праінтэрв'юіраваць Васіля Радзюша, цымбаліста-віртуоза, які з задавальненнем падзяліўся навыкамі ігры на дыятанічных цымбалах і прадэманстраваў мелодыі да каляднай містэрыі «Жаніцьба Цярэшкі па-глыбоцку». Была зафіксаваная самабытная версія шырокавядомага танца «Лявоніха» ў міноры. Мала хто ведае, але гэты танец некалі быў неадрыўным ад «Жаніцьбы». Выкананне «Цярэшкі» Васіля Піліпавіча стала галоўным музычным стрыжнем пры стварэнні праграмы: гэта чаргаванне «цярэшак» і «Лявоніхі» пры злучэнні і перакручванні пар «бабулек» і «дзядулек». «Палявыя» заняткі ў Васіля Піліпавіча падчас экспедыцыі на першым курсе не прайшлі дарэмна, і Дар'я Мордань засвоіла ў носьбіта і строй яго цымбал, і манеру ігры.

Дзякуючы ўдзельніцы гурта «Госьціца» Святлане Яфімавай для правядзення дыпломнага праекта былі знойдзены дыятанічныя цымбалы, узрост якіх — больш як сто год. Для кансультацыі па наладцы Дар'я Мордань звярталася да мультыінструменталіста, лідара легендарнага гурта «Ліцьвіны» Уладзя Бярберава. Свае версіі «Цярэшкі» ад цымбальных урокаў нарадзіліся і ў астатніх музыкаў: Веранікі Анцілеўскай (скрыпка), Мікіты Халькова і Міколы Дашыневіча (дуда), а Юлія Бялько вельмі ўдала спявала «цярэшкі» у вобразе «матулькі».